

І.М. Мельник, А.В. Вишневська

Київський національний лінгвістичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КИТАЮ

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку українсько-китайських відносин проблема якісної підготовки лінгвістів (перекладачів та викладачів китайської мови) набуває важливого значення. Разом з тим характер міжнародного спілкування на сучасному етапі диктує нові вимоги до фахівця-китаїста як «медіатора культур». Нові вимоги відповідно трансформують мету, зміст, форми організації навчання тощо. Попри те, що навчання китайської мови як іноземної є достатньо новою дидактичною галуззю для КНР, неможливо не брати до уваги успіхи, яких досягли китайські освітяни впродовж останніх десятиліть. Прогресивний китайський досвід викладання китайської мови може виявитися безумовно корисним для України, чим і зумовлена підготовка цієї розвідки, метою якої є розглянути систему підготовки вчителя китайської мови як іноземної у вищих навчальних закладах Китаю.

Осмислюючи особливості підготовки вчителя китайської мови у вищих навчальних закладах КНР, слід брати до уваги контекст, у якому вона виникає та здійснюється, що визначається передусім специфікою національних стратегій розвитку освіти.

Якщо мовне і культурне існування будь-якого народу відбувається в умовах дії кількох антиномій, то визначальною, на думку Г.П. Євсєєвої, є антиномія відтворення й розвитку, оскільки кожен етнос, кожна національна спільнота мають на меті забезпечити власне відтворення, виживання і життєздатність [2, 4]. Як слушно зазначає Н.Б.Боревська, «освіта менше за інші сфери суспільного життя пристосована до міжнародної інтеграції, їй об'єктивно притаманний певний консерватизм, оскільки до її функцій належить збереження культурної спадщини та передача її новим поколінням» [1]. З іншого боку, сучасні освітні системи розглядаються як рушійні сили прогресу суспільства. У перегонах за світову першість та прогрес неможливо не враховувати передовий досвід лідерів, який з часом, популяризуючись, набуває значення загальноосвітніх тенденцій. Взаємодія національної традиції та світових тенденцій і визначає національну специфіку стратегій розвитку освіти. Стратегія популяризації китайської мови у світі та розквіт напрямку «китайська мова як іноземна» є результатом цієї взаємодії.

Хоча панівна ортодоксальна неоконфуціанська модель освіти, (починаючи із часів династії Сун), була формально позбавлена своїх домінуючих позицій директивами 1902 та 1904 рр., а разом з нею середньовічна освітня традиція зазнала значних трансформацій, ідея «порятунку країни засобами освіти» стала основним гаслом усіх наступних генерацій [4, 1]. Вислів Сюнь Цзи: «Якщо країна розквітне, то це завдяки тому, що у ній шанують вчителів та знання; якщо країна загине, то через те, що вчителі та знання сплюндровані» [8], є настільки ж актуальним для Китайської Народної Республіки, як і для Китаю періоду феодалізму. Підтвердженням цього факту є прийняття на 15-му з'їзді КПК (1997 р.) курсу «Наука та освіта приведуть країну до розквіту», а також визначення у Законі «Про освіту» КНР курсу пріоритетного розвитку освіти в якості однієї із основних стратегій держави.

Нині Китай прагне популяризувати китайську мову та культуру у світі, у такий спосіб вирішуючи питання міжнародної комунікації, та поширити власний вплив на міжнародній арені, у т.ч. й засобами освіти, з чим безпосередньо пов'язаний розквіт такого дидактичного напрямку як навчання китайської мови у якості іноземної.

У тексті «Основних положень державного плану реформування та розвитку освіти на відносно довгий термін» (2007 р.) визначається мета – створити «найкращу систему освіти» із «найкращими ВНЗ»[7]. У Китаї сьогодні свідомі того, що провідні позиції у світовій системі освіти посідає вища школа США, яка є визнаним лідером у багатьох галузях[3, 20]. Тому зразком для наслідування було обрано саме американську модель, і зокрема кредитну систему організації навчального процесу. Маючи загальну уяву про контекст, можемо перейти безпосередньо до аналізу особливостей становлення у вищій школі КНР спеціальності «вчитель китайської мови як іноземної», оскільки існуючий на сьогодні державний стандарт напрямку підготовки є результатом цього процесу.

Офіційне народження напрямку «навчання китайської мови як іноземної» у сучасному Китаї прийнято датувати 1950 р., коли у державному університеті «Цинхуа» було сформовано першу групу із вивчення китайської мови, що складалася із східноєвропейських стажистів. За 60 років існування напрям розвивався нерівномірно, особливо до 1978 р. Розквіт цього дидактичного напрямку розпочався із оголошенням політики «реформ і відкритості». У 1983 р. за згодою Міністерства освіти КНР у Пекінському лінгвістичному інституті було відкрито спеціальність «навчання китайської мови як іноземної», у рамках якої здійснювалась підготовка вчителів китайської мови як іноземної. Проте офіційно це було затверджено лише у 1988 р., коли Міністерство освіти опублікувало «Перелік спеціальностей рівня бакалаврату загальних вищих навчальних закладів» та «Правила формування спеціальностей рівня бакалаврату загальних вищих навчальних закладів», де у розділі «китайська мова та література» була зазначена спеціальність «китайська мова як іноземна».

1998 р. став визначальним для цього напрямку завдяки затвердженню трьох державних типових програм із навчання китайської мови як іноземної, які регламентують три основні «сценарії» підготовки студентів за згаданою спеціальністю. Перша програма передбачає 4-річний курс підготовки фахівця із врученням диплома бакалавра після закінчення терміну навчання. Підготовка за другою програмою передбачає довгострокове, а за третьою – короткострокове стажування студентів-іноземців із китайської мови із врученням диплому про мовне стажування. З 2007 р. бажаючі могли здобути в Китаї освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр міжнародної освіти китайської мови»[6].

Важливу роль для народження державного стандарту цього напрямку підготовки відіграли методичні дослідження із розробки та вдосконалення «Тесту на рівень володіння китайською мовою», які розпочалися у 1984 р. на державне замовлення. Існуючі типові програми спираються на значний методичний досвід, накопичений впродовж кількох років реалізації цих програм.

Сьогодні китайські ВНЗ здійснюють підготовку іноземних викладачів китайської мови на трьох рівнях: бакалаврату, магістратури та докторантури. Вимоги до терміну навчання, змісту освіти на кожному рівні регламентуються Законом КНР «Про вищу освіту»[9]. Відповідно до Закону, підготовка на рівні бакалаврату триває 4–5 років, на рівні спеціалітету 2–3 роки, на рівні магістратури – 2–3 роки, на рівні аспірантури – 3–4 роки (денна форма навчання), інші ж форми студій вимагають тривалішої підготовки. Згідно із дійсними потребами навчальний заклад має право самостійно регулювати тривалість навчання за згодою на те керівництва місцевого відділу освіти. За наявності дозволу відділу освіти можливо на пряму вступити до докторантури після закінчення бакалаврату.

У Китайській вищій школі апробовано американський підхід, коли на рівні бакалаврату студент отримує досить широкі загальні знання, у т.ч. теоретичні та прикладні дисципліни, з окремими елементами спеціалізації (не раніше 3-го курсу)[3, 90].

Спеціалізовані ж курси викладаються на рівні магістратури. Порівнюючи такий підхід з українськими реаліями слід відзначити, що в Україні підготовка вчителя китайської мови на рівні бакалаврату та магістратури відрізняється мало, натомість у ВНЗ Китаю дисципліни бакалаврату орієнтовані на вивчення мови та ознайомлення з культурою, а навчальні курси магістратури вирізняються досить високим ступенем професійної спеціалізації. Це досить добре проілюстровано у меті, завданнях та змісті підготовки за спеціальностями у відповідних програмах.

У «Програмі підготовки іноземних студентів за спеціальністю «китайська мова» для вищих навчальних закладів» мета підготовки бакалавра визначається як «комплексна підготовка висококваліфікованих та всебічно розвинених фахівців з китайської мови, які задовольняють потреби сучасного міжнародного суспільства» і конкретизується у таких вимогах до випускника: наявність стійкої мовної та комунікативної компетенції із китайської мови; системне оволодіння основною теорією та базовими знаннями із китайської мови; оволодіння базовими знаннями китайської гуманітаристики, ознайомлення із країнознавством Китаю та культурою суспільства; оволодіння основними методами

роботи із літературою та пошуку матеріалів, формування базових умінь та навичок проведення наукових досліджень та практичної роботи[5, 1].

Відповідно до цього, впродовж перших двох семестрів зміст навчання складає виключно практичний мовний матеріал, що викладається в рамках обов'язкових курсів із читання, письма, аудіювання та говоріння. На другому році навчання вводяться поглиблені мовні курси практичної фонетики, ієрогліфіки, основи перекладу, країнознавчі курси із географії та новітньої історії Китаю. На третьому році навчання додаються спеціалізовані курси, на четвертому – вводяться мовні дисципліни теоретичного характеру: граматики сучасної китайської мови, стилістика китайської мови, а також давня література Китаю, вибіркоче читання видатних пам'яток китайської літератури тощо.

Мета підготовки магістра сформульована як: «Підготовка кваліфікованих фахівців, які б були добре ознайомлені з Китаєм, розуміли китайську культуру, мали достатньо сформовані навички та уміння для викладання китайської мови та культури, володіли міжкультурною комунікативною компетенцією і були спроможні виконувати завдання навчання китайської мови». Вимоги до випускників полягають у тому, щоб на момент закінчення навчання вони мали високу фахову підготовку, володіли професійною етикою та достатньо сформованими навичками й уміннями викладання китайської мови як іноземної, розуміли основні тенденції розвитку китайської культури та її місце та значення у загальноосвітньому цивілізаційному процесі, мали достатньо високий рівень міжкультурної комунікативної компетенції, вміли на достатньому рівні організувати та координувати мовно-культурні проекти[6].

Курси навчальних дисциплін за магістерською спеціальністю поділяються на три групи: основні, додаткові-розвиваючі та практичні. До основних належать такі курси, як: «китайська мова (вищий рівень)», «китайське мовознавство», «сучасний Китай», «методика навчання китайської як іноземної», «оволодіння другою мовою у середовищі», «культура Китаю», «міжкультурна комунікація». До додаткових-розвиваючих (пропонуються у якості курсів за вибором) – окремі курси із методики навчання китайської мови, із культури Китаю та міжкультурної комунікативної компетенції, курси з адміністрування освітніх структур. До практичних курсів належать: «застосування засобів навчання», «організація контролю та оцінювання знань» тощо. На основні курси відводиться 18 кредитів, на додаткові-розвиваючі – 10 кредитів, на практичні – 4 кредити.

На рівні бакалаврату за чотири роки студенти мають прослухати від 2800 до 3000 годин та відповідно заробити 150–160 кредитів. Тиждень навантаження складає 18–20 навчальних годин (приблизно 2 спарених заняття на день), серед яких 14–16 годин припадає на обов'язкові курси для всіх студентів групи, незалежно від обраної спеціалізації, і 4–6 годин на курси за обраною спеціалізацією.

У магістратурі за вищезгаданою спеціальністю навчання триває два академічних роки. Під час першого року навчання вичитуються курси дисциплін, а другий рік присвячений проведенню викладацько-асистентської практики та написанню кваліфікаційної роботи. Загалом магістрант має заробити 40 кредитів, прослухати близько 760 аудиторних годин із навчальних дисциплін та відпрацювати 108 годин викладацько-асистентської практики.

У магістратурі навчання здійснюється здебільшого у формі лекцій. Для прикладу: 15 % усіх курсів здійснюються виключно у формі лекцій, 25% – у формі лекцій та практичних занять, 60% – у формі лекцій та лекційних обговорень.

На перших трьох курсах бакалаврату навчання здійснюється у формі практичних мовних занять. На четвертому курсі – практичні мовні заняття відбуваються у лекційній формі. Обов'язковий контроль і оцінювання знань на етапі бакалаврату здійснюються в середині та наприкінці семестру. Всі предмети (як правило 5-6) студент складає впродовж двох днів, маючи три іспити на день. Іспити здебільшого складаються у письмовій формі. Поточний контроль, особливо на старших курсах здійснюється досить рідко. Контроль та оцінювання знань магістрантів триває після закінчення курсу на основі виконання самостійних творчих робіт за тематикою курсу.

Таким чином, підготовка вчителя китайської мови як іноземної (не носія китайської мови) на теренах Китаю засвідчує суттєву її відмінність від існуючої на сьогодні в Україні. Якщо ефективність, доцільність та можливості застосування китайського підходу стосовно організації підготовки фахівця-педагога із китайської мови потребують подальших досліджень, то застосування методичного досвіду китайських освітян для розробки власних стандартів із згаданих спеціальностей є можливим у найближчому майбутньому.

Використана література:

1. *Боревская Н.* Национальная специфика образования в эпоху глобализации: поможет ли нам опыт КНР? <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1228689480>
2. *Євсєєва Г.П.* Державна мовна політика та українська національна ідея: монографія / Г.П. Євсєєва. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. – 337 с.
3. *Романовська О.О., Романовська Ю.Ю., Романовський О.О.* Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки кінця ХХ – початку ХХІ століття: Навч. посібник. Вінниця: Нова Книга, 2010. – 272 с.
4. *Education, Culture and Identity in Twentieth-Century China.* Edited by Glen Peterson, Ruth Hayhoe, Yongling Lu. USA: The University of Michigan Press, – 2001.
5. 高等学校外国留学生汉语言专业教学大纲/国家对外汉语教学领导小组办公室 编。 – 北京:北京语言文化大学出版社, 2002印
6. 关于下达 《汉语国际教育硕士专业学位设置方案》的通知, http://www.moe.gov.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/moe_823/201002/xxgk_82703.html
7. 国家中长期教育改革和发展规划纲要(2010—2020年), <http://www.edu.cn/html/e/jiaoyuguihuagangyao.htm>
8. 荀子/禮論篇, <http://zh.wikisource.org/zh/荀子/禮論篇> 中华人民共和国教育法, http://www.edu.cn/jiao_yu_fa_lv_766/20060404/t20060404_171578.shtml.